

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE

Fakulta záhradníctva
a krajinného inžinierstva

Katedra krajinného plánovania
a pozemkových úprav

doc. Ing. Lucia Tátošová, PhD.

DIAĽKOVÝ PRIESKUM ZEME

Nitra 2017

Vydala Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
vo Vydavateľstve SPU

Autori: doc. Ing. Lucia Tátošová, PhD. (8,16 AH)
Katedra krajinného plánovania a pozemkových úprav
FZKI, SPU v Nitre

Recenzenti: Dr. h. c. prof. Ing. Dušan Húska, PhD.
prof. Ing. Václav Tlapák, CSc.

Schválil rektor Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre dňa 27. 11. 2017
ako skriptá pre študentov SPU.

© Lucia Tátošová, Nitra 2017

ISBN 978-80-552-1755-0

OBSAH

ÚVOD	7
1. HISTÓRIA DPZ	9
1.1. Vývoj významných programov diaľkového prieskumu Zeme	11
1.1.1. Program LANDSAT	11
1.1.2. Program SPOT	13
2. OBLASTI VYUŽÍVANIA DPZ	15
2.1 Oblasti aplikovania diaľkového prieskumu Zeme	15
2.2 Možnosti praktického využitia snímok v jednotlivých oblastiach	17
2.2.1 Meteorológia	17
2.2.2 Lesníctvo	18
2.2.3 Poľnohospodárstvo	18
2.2.4 Vodohospodárstvo	19
2.2.5 Hydrológia	20
2.2.5.1 Dynamika snehovej pokrývky	20
2.2.5.2 Dynamika hydrografickej siete (sledovanie topografických charakteristík územia a ich vodných tokov)	20
2.2.5.2.1 Ocenenie dynamiky zásob povrchovej vody na veľkých plochách územia.	21
2.2.5.2.2 Zisťovanie a kontrola stupňov znečisťovania vodných nádrží a vodných tokov.	21
2.2.5.2.3 Sledovanie záplav a predpovede záplav, zamokrenia a vodnej erózie	22
2.2.6 Geologický a agropedologický prieskum	22
2.2.7 Komplexný prieskum pôd (KKP).	23
2.3 Snímka ako pomôcka pre prípravu projektovej dokumentácie	24
2.3.1 Pozemkové úpravy	24
2.3.2 Usporiadanie a vymedzenia plôch.	25
2.3.2.1 Návrh vymedzenia plôch pre ďalšie rozširovanie intravilánu	25
2.3.2.2 Vytváranie honov	25
2.3.3 Spresnenie hraníc medzi poľnohospodárskou a lesnou pôdou	25
2.3.4 Návrh na rušenie poľných ciest a návrh na budovanie nových poľných ciest.	26
2.3.5 Návrh na reguláciu vodných tokov a úpravu vodného režimu.	26
2.3.6 Návrh rekultivácii trvalých trávnych porastov (TTP) a ich zaradenie do stupňov intenzity	27
2.3.7 Návrh úprav terénnych nerovností (erózne ryhy, staré korytá potokov, priekopy, jamy, strže a pod.)	27
2.3.8 Návrh komplexu pôdoochranných opatrení - protierózna ochrana	28
2.3.9 Návrh výsadby zelene	28
2.3.10 Návrh lokalizácie zariadení poľnohospodárskej výroby	28
2.3.11 Odhad úrody	29
2.3.12 Možnosti využitia leteckých snímok v lesnom hospodárstve	29
2.3.13 Monitoring	30
2.3.13.1 Postup pri leteckom monitorovaní	30
2.3.13.2 Fotomozaika	30
3. FYZIKÁLNE ZÁKLADY DPZ	32
3.1 Elektromagnetické žiarenie	32

3.1.1 Ultrafialové žiarenie	34
3.1.2 Viditeľné žiarenie	34
3.1.3 Infračervené žiarenie	35
3.1.4 Blízke infračervené žiarenie	35
3.1.5 Stredné infračervené žiarenie	35
3.1.6 Tepelné infračervené žiarenie	36
3.1.7 Mikrovlnné žiarenie	38
3.2. Elektromagnetická radiácia	38
3.2.1 Radiácia a šírenie sa elektromagnetického žiarenia	38
3.2.2 Komponenty elektromagnetického vlnenia využívané v DPZ	41
3.2.2.1 Vyžarovania Slnka a Zeme	42
3.2.2.2 Tepelné žiarenie	48
3.2.2.3 Radarové snímky	49
4. TECHNOLÓGIA DPZ	51
4.1 Charakteristika záznamových médií	51
4.2 Letové dráhy	52
4.2.1 Rozdelenie obežných dráh	53
4.2.2 Geocentrická dráha Zeme.	53
4.3. Nosiče a snímače	56
4.3.1 Nosiče snímacích zariadení	56
4.3.1.1 Družica LANDSAT a SPOT	58
4.3.2 Snímače žiarenia	64
4.3.2.1 Pasívne snímače	66
4.3.2.2 Aktívne snímače	67
4.3.3 Snímače, záznam dát a družicové systémy.	68
4.3.4 Opticko – mechanické senzorové systémy	68
4.3.5 Ukladanie zaznamenaných údajov	69
4.4 Záznam digitálnych obrazov	69
4.4.1 Zdroje digitálnych údajov	69
4.4.2 DPZ pomocou družíc	69
4.4.3 Záznamové médiá	70
4.4.4 Formáty záznamu	70
4.4.5 Archívy a katalógy	71
4.5 Spracovanie záznamov	73
4.5.1 Druhy snímok a ich charakteristika	73
4.5.1.1 Čiernobiele snímky	73
4.5.1.2 Farebné snímky	74
4.5.1.3 Špeciálne farebné snímky	74
4.5.1.4 Letecké snímky	74
4.5.1.5 Družicové snímky	75
4.5.1.6 Multispektrálne snímky	75
4.5.1.7 Stereoskopické snímky	75
4.6 Spracovanie záznamov DPZ	76
4.6.1 Korekcie záznamov	76
4.6.2 Typy korekcií záznamov	77
4.6.2.1 Rádiometrické korekcie	78
4.6.2.2 Geometrické korekcie záznamu	80
4.6.3 Postupy používané pri transformácii	82
5. KLASIFIKÁCIA OBRAZU	85
5.1 Riadená klasifikácia obrazu	85

5.1.1 Výber tréningových plôch	85
5.1.2 Výpočet štatistických charakteristík	86
5.1.3 Voľba vhodného rozhodovacieho klasifikátora	87
5.2 Neriadená klasifikácia obrazu	88
5.2.1 Algoritmy neriadenej klasifikácie	88
5.2.2 Úprava výsledkov zhlukovej analýzy	89
5.2.3 Úprava, hodnotenie a prezentácia výsledkov automatickej klasifikácie	89
5.3 Možnosti využívania obrazových dát DPZ	90
5.3.1 Spektrálne indexy	91
5.4 Princípy analýzy digitálnych snímok	92
5.4.1 Spracovanie digitálnych snímok T.T.Alfoldi	92
5.4.2 Usporiadanie a prezentácia dát	93
5.4.3 Zhotovenie digitálnych snímok v šedých tónoch	95
5.4.4 Histogramy	96
5.4.5 Klasifikácia s použitím jedného spektrálneho pásma	99
5.4.6 Multispektrálna klasifikácia (pravouhlá)	100
5.4.7 Interpretácia spektrálnym kľúčom	106
5.4.8 Nekontrolovaná klasifikácia	108
Zoznam použitej literatúry	111

ÚVOD

Diaľkovým prieskumom Zeme rozumieme pozorovanie a meranie objektov alebo javov na zemskom povrchu, vo vrstvách nad povrchom a tiež vo vrstvách pod povrchom Zeme, bez priameho fyzického kontaktu s nimi.

Definície

Termín diaľkové snímanie zahŕňa techniku, ktorá nahrádza ľudské zmyslové vnímanie bez kontaktu s pozorovaným objektom. Obyčajne výsledkom takéhoto diaľkového snímania (fotografovania) je snímka (analogový záznam) prípadne digitálny záznam reflexie povrchu, ktoré sa využívajú pri rôznych aplikáciách. Význam obrazu je závislý od množstva informácií, ktoré sa na ňom zaznamenajú.

Farebné videnie človeka je závislé od elektromagnetického žiarenia (EMŽ) v časti viditeľného spektra vysielaného slnkom, ktoré sa odráža od jednotlivých sledovaných objektov a dopadá na sietnicu ľudského oka. Následne sa generujú vnemy do ľudského mozgu, ktoré vytvárajú dvojrozmerný obraz. Sledovanie objektu obidvoma očami vytvára stereoskopický efekt reprezentovaný trojrozmerným obrazom. Plošný záznam takéhoto videnia predstavuje bežná farebná fotografia - analogový záznam. Ľudské oko je citlivé len na veľmi úzky rozsah elektromagnetického žiarenia, v rámci ktorého sa nachádza maximum energie vyžarovanej slnkom. Tento rozsah zodpovedá viditeľnému farebnému spektru, ktoré je viditeľné v dúhe. V závislosti od výšky slnka nad obzorom, odraz žiarenia sa mení, pričom ráno môžu prevládať červené farebné tóny a za horúceho počasia, keď slnko je v orbite (nad hlavou pozorovateľa) prevládajú tóny modré až modrofialové. V súčasnosti je analogová fotografia nahrádzaná záznamom odrazeného EMŽ v rôznych spektrálnych pásmach, ktoré umožňujú využitie rôznej interakcie EMŽ s objektmi na ich identifikáciu.

Slnčné žiarenie (radiácia) dopadajúce na zemský povrch je absorbované (pohlcované) objektmi, na ktoré dopadá, časť sa rozptýli a absorbuje v atmosfére a časť sa odrazí od povrchu. Podiel medzi týmito časťami závisí od vlnovej dĺžky žiarenia a molekulárnej štruktúry objektov. To čo vidíme je hlavne odrazené svetlo a v niektorých prípadoch žiarenie vyžarovaná samotným objektom (žiarovka). Vnímaná farba objektu závisí od toho, ktoré vlnové dĺžky sú absorbované a v akých proporciách. Listy trávy sa javia zelené, nakoľko pohlcujú vlnové dĺžky žiarenia zodpovedajúce modrému a červenému žiareniu (svetlu) a odrážajú len žiarenie zodpovedajúce zelenej farbe.

Všetky materiály vyžarujú určité elektromagnetické žiarenie v závislosti od dopadajúceho, absorbované a odrazeného žiarenia a ich teploty. Okrem zdrojov, ako je oheň, svetlo, žeravá láva a iné, materiály vyžarujú vlnové dĺžky, ktoré sú mimo rozsahu viditeľného spektra (tepelné žiarenie, sálenie).

Vysielané žiarenie popri povrchovej teplote objektov závisí aj od ich molekulárnej štruktúry. Aj takéto žiarenie môžeme sledovať obdobne ako viditeľnú časť žiarenia.

Elektromagnetické žiarenie, ako sme ho definovali vyššie, má svoj pôvod v procesoch prebiehajúcich na slnku, alebo v časti dočasne akumulovanej v materiáloch tvoriacich zemský povrch, vo vode na povrchu zeme a v atmosfére.

Diaľkový prieskum založený na zázname odrazeného slnečného žiarenia označujeme ako pasívny.

Autori	doc. Ing. Lucia Tátošová, PhD.
Názov	DIAĽKOVÝ PRIESKUM ZEME
Určené	Pre študentov SPU
Vydavateľ	Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
Vydanie	Prvé
Vytlačené	December 2017
Náklad	100 kusov
Počet strán	114
AH-VH	8,16–8,38
Tlač	Vydavateľstvo SPU v Nitre
ISBN 978-80-552-1755-0	Cena 5,50 €

Rukopis neprešiel redakčnou úpravou vo vydavateľstve.
Za odbornú náplň vydania zodpovedajú autori.

